

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Харківський обласний осередок
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація цивілістів України»

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Тези доповідей учасників
науково-практичної конференції,
присвяченої 95-й річниці від дня народження
Олександра Анатолійовича Пушкіна

22 травня 2020 р.

Харків
ХНУВС
2020

УДК 346 + 347
ББК 67.404(4 УКР)+67.410(4 УКР)
П 78

Друкується згідно з рішенням організаційного комітету відповідно до доручення Харківського національного університету внутрішніх справ від 02.02.2020 р., протокол № 21

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ у розділі «Видавнича діяльність. Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів тощо», а також у депозитарії ХНУВС.

П 78 **Проблеми цивільного права та процесу** : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Харків, 22 травня 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС; Панов, 2020. 385 с.
ISBN 978-617-7859-51-1

У збірнику розміщено тези наукових доповідей та повідомлень, у яких розглядаються актуальні проблеми цивільного, сімейного та цивільного процесуального права.

УДК 346 + 347
ББК 67.404(4 УКР)+67.410(4 УКР)

ISBN 978-617-7859-51-1

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2020

ЗМІСТ

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	12
Валентина Іванівна БОРИСОВА ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ І ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАСТВО.....	15
Наталія Семенівна КУЗНЕЦОВА, Олексій Олександрович КОТ ООНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: QUO VADIS?.....	20
Микола Костянтинівич ГАЛЯНТИЧ ПОДІЛ СПІЛЬНОГО ЖИТЛА ПОДРУЖЖЯМ.....	25
Ольга Петрівна ГЕТМАНЕЦЬ МАЙНОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	30
Андрій Богданович ГРИНЯК ОКРЕМІ ІДЕЇ ЩОДО ОНОВЛЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ.....	34
Юрій Михайлович ЖОРНОКУЙ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	39
Юрій Олександрович ЗАІКА ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ДОГОВОРІВ У ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ.....	44
Володимир Михайлович КОССАК ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН.....	47
Anatoliy KOSTRUBA LEGAL ASPECTS OF THE CORPORATE GOVERNANCE.....	51
Олена Велеонінівна КОХАНОВСЬКА ОНОВЛЕННЯ КНИГИ ДРУГОЇ ЦК УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ОСОБИСТИХ (НЕМАЙНОВИХ) ПРАВ У ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ КВЕБЕКА.....	57

Олексій Леонідович ЗАЙЦЕВ

ДОГОВІР ПРО ЗАКУПІВЛЮ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..... 147

Наталія Михайлівна КВІТ

БІОБАНКІВСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК СКЛАДОВА МЕДИЧНОЇ ТАЄМНИЦІ ТА ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УПРАВИТЕЛЯ БІОБАНКУ..... 152

Тетяна Сергіївна КИРИЧЕНКО

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС ФАКТИЧНИХ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ..... 157

Олександр Євгенович КУХАРЄВ

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ПАТЕНТНОГО ПРАВА..... 162

Ольга Володимирівна МОРОЗ

ЩОДО ПРОПОЗИЦІЇ УКЛАСТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР..... 166

Олег Олексійович ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

НОРМИ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА «РЕЄСТР» СПЕЦІАЛЬНИХ ДЕЛІКТІВ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ..... 171

Олена Вікторівна ПІХУРЕЦЬ

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНТЕРЕСАХ СУСПІЛЬСТВА..... 174

Аріна Сергіївна САВЧЕНКО

«ПРАВО БУТИ ПОЧУТИМ» ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ..... 181

Людмила Василівна САПЕЙКО

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ІНСТИТУТУ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ..... 185

Ліліана Василівна СІЩУК

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ДИВІДЕНДИ В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ..... 188

підхід, подібний тому, що визначений в ч. 10 ст. 187 ЦПК України. Даною нормою передбачається: якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи, суд вирішує питання про відкриття провадження у справі. Подальший виклик такої особи як відповідача у справі здійснюється через оголошення на офіційному веб-порталі судової влади України.

Стосовно зазначених справ наказного провадження на законодавчому рівні слід визначити, що у разі, якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи – боржника, суд, у випадку обґрунтованості вимог заявника, видає судовий наказ та розміщує на офіційному веб-порталі судової влади України оголошення про набуття особою статусу боржника з посиланням на конкретний судовий наказ. В подальшому може бути оголошений розшук такого боржника у відповідності до ст. 36 Закону України «Про виконавче провадження».

УДК 347.725

Ліліана Василівна СІЩУК,

завідувач Лабораторії проблем корпоративного права
НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9722-4347>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ДИВІДЕНДИ В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ

Наукова доктрина у сфері корпоративного права спрямована на розкриття правової природи корпоративних відносин, кола учасників та суб'єктів корпоративних відносин, а також змісту корпоративних прав, виникнення та реалізація яких регулюється спеціальним корпоративним законодавством. Разом із тим при аналізі стану правового регулювання тих чи інших правових явищ, вчені окреслюють проблематику з урахуванням загальних засад

цивільного права та інших базових приписів законодавства, зокрема це стосується й реалізації права на отримання дивідендів акціонерами, в тому числі, якщо одним із акціонерів виступає держава.

В. А. Васильєва вказує на те, що нині проблема правового регулювання корпоративних відносин не є проблемою відсутності законодавчого регулювання, а навпаки – перебуває у площині протилежній, а саме достатньо великого нагромадження нормативного масиву, який не стільки вирішує питання по суті із чіткими формулюваннями чинних норм та правил, а створює колізії, «різночтиво» та підштовхує до думки про нове законотворення або вдосконалення чинного законодавства [1, с. 135].

І. В. Спасибо-Фатєєва охарактеризовує корпоративне управління в акціонерних товариствах, пакети акцій яких належать державі, в декількох аспектах: як управління державними корпоративними правами; як управління акціями, що належать державі; як управління АТ, пакети акцій яких належать державі [2, с. 311]. Щодо перших двох понять, то корпоративні права втілюються в акції, тобто вони є правами, які надаються акціонеру його акціями [2, с. 315]. Щодо управління АТ – це комплекс дій, необхідних для формування і досягнення цілей його діяльності, що включає планування, організацію, керівництво, координацію і контроль. Якщо держава має 100% акцій, то вона здійснює управління шляхом безпосереднього формування органів АТ [2, с. 318]. У контексті ст. 13 Конституції України усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Це означає, що держава як акціонер не може знаходитися в привілейованому становищі. Вона через свої органи і уповноважених осіб повинна мати такі ж самі права, як й інші акціонери [7, с. 356].

Водночас щодо права на отримання дивідендів, то І. А. Селіванова зазначає, механізм реалізації державою цього права вибудований таким чином, що держава знаходиться в привілейованому в порівнянні з іншими акціонерами стані. Кабінетом Міністрів України щорічно затверджується базовий норматив відрахування частки прибутку на виплату дивідендів, причому він стосується всіх товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави. Такий підхід не відповідає Закону

«Про акціонерні товариства», адже це питання є виключною компетенцією загальних зборів акціонерів [6, с.133–134].

З урахуванням наведених позицій варто проаналізувати приписи актів, що носять рекомендаційний та імперативний характер. Зокрема, на засіданні Ради ОЕСР у 1999 році затверджено «Принципи корпоративного управління» [5]. Дотримання цих принципів дозволило б державним корпораціям України вдосконалювати корпоративне управління відповідно до світових стандартів. Зокрема, Принцип 2 «Однаково справедливе ставлення до акціонерів» передбачає, що система корпоративного управління повинна забезпечувати однаково справедливе ставлення до акціонерів, включаючи дрібних та іноземних акціонерів. Ставлення до усіх акціонерів, які належать до одного класу, має бути однаковим. Схожі положення відображено й в Принципах корпоративного управління, затверджених Рішенням НКЦПФР № 955 від 22.07.2014 р [4]. Так, принцип про права акціонерів передбачає, що товариство забезпечує захист прав, законних інтересів акціонерів та рівне ставлення до всіх акціонерів незалежно від того, чи є акціонер резидентом України, від кількості акцій, якими він володіє, та інших факторів.

Слід вказати, що рекомендаційні положення, викладені у вищезазначених міжнародних та національних стандартах корпоративного управління, знайшли своє відображення й в правових актах, а саме: у ч. 1 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» та у п. 5 Р. 1 Порядку виплати акціонерним товариством дивідендів, затвердженого Рішенням НКЦПФР [3], міститься положення, згідно якого виплата дивідендів власникам акцій одного типу та класу має відбуватися пропорційно до кількості належних їм цінних паперів, а умови виплати дивідендів (зокрема щодо строків, способу та суми дивідендів) мають бути однакові для всіх власників акцій одного типу та класу. Слід зазначити, що вказані положення нормативних актів відповідають ч. 4 ст. 13 та ч. ч. 1, 2 ст. 24 Конституції України

Щодо правового статусу акціонерних товариств, в яких акціонером (одним з акціонерів) виступає держава, то варто зазначити наступне. Держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин (ч. 1 ст. 167 ЦК України); може створювати юридичні особи приватного права (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на

загальних підставах, якщо інше не встановлено законом (ч. 3 ст. 167 ЦК України); набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом (ч. 1 ст. 170 ЦК України).

Водночас ст. 63 ГК України визначено види та організаційні форми підприємств. Відповідно до ч. 3 ст. 63 ГК України залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні. Не вдаючись до детального аналізу відмінностей зазначених видів і форм підприємств в контексті поставленого питання варто вказати на основні ознаки, що вирізняють такі види юридичних осіб як унітарні державні підприємства та акціонерні товариства, у статутному капіталі яких є частка держави, а саме: 1) засновник унітарного державного підприємства призначає керівника підприємства і у нього не виникає права участі та інших корпоративних прав, майно закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління, доходи розподіляються шляхом *виплати частини чистого прибутку від діяльності підприємства у розмірі визначеному законом*; 2) внаслідок створення акціонерного товариства чи вступу до нього акціонер набуває корпоративних прав, в тому числі право на участь в управлінні через органи, акціонерне товариство набуває майно на праві власності, *акціонер розподіляє доходи через участь у загальних зборах шляхом прийняття рішення про виплату дивідендів*.

Разом із тим у Законі України «Про управління об'єктами державної власності» визначено, що об'єктом управління державної власності є й корпоративні права, що належать державі у статутних капіталах господарських організацій (далі – корпоративні права держави) (п. 4 ч. 1 ст. 3), щодо яких Кабінет Міністрів України визначає порядок передачі повноважень з їх управління відповідним суб'єктам управління (п. 18 ч. 2 ст. 5). Проте у ст. 11 Закону вказується на особливості управління корпоративними правами держави, в тому числі управління правом на отримання дивідендів. Зокрема, у контексті ч. 5 ст. 11 цього Закону правове регулювання виплати дивідендів в акціонерних товариствах, у яких акціонером є держава або інше підприємницьке

товариство, у статутному капіталі якого є корпоративні права держави, передбачає не право, а обов'язок прийняти рішення про спрямування частини чистого прибутку на виплату дивідендів, що надає переваги в здійсненні корпоративних прав акціонера – держави або обов'язок виплати частини чистого прибутку (якщо не прийнято рішення про виплату дивідендів).

Варто підкреслити, що в акціонерних товариствах, в тому числі державних акціонерних товариствах та акціонерних товариствах, у статутних капіталах яких є корпоративні права держави, корпоративні права власників виникають внаслідок набуття права власності на акції. У ч. 1 ст. 25 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначається, що кожною простою акцією акціонерного товариства її власнику – акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи право на отримання дивідендів. Майнове корпоративне право на отримання дивідендів включає в себе такі правомочності, як прийняття рішення на загальних зборах про виплату дивідендів та безпосередня виплата дивідендів, що визначається, ст. 30, 32, 33, 41, 42 Закону України «Про акціонерні товариства». Водночас у ч. 1 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» вказується, що дивіденд – частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу. За акціями одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів. Крім того, у Законі України «Про акціонерні товариства» чітко визначено, що розподіл прибутку акціонерного товариства між акціонерами *може бути реалізовано тільки через право на отримання дивідендів як частини чистого прибутку товариства, що вказує на неможливість розподілу прибутку між акціонерами в іншій формі.*

У контексті зазначеного нормативні положення ч. 5 ст. 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» є такими, що суперечать нормативному порядку регулювання права на отримання дивідендів, як однієї з правомочностей корпоративних прав держави у статутному капіталі акціонерного товариства, адже: по-перше, на відміну від унітарного державного підприємства, у якому доходи розподіляються шляхом виплати власнику частини чистого прибутку від діяльності підприємства у

розмірі визначеному законом, в акціонерних товариствах частина чистого прибутку виплачується акціонерам шляхом прийняття рішення про виплату дивідендів на загальних зборах; по-друге, майнове корпоративне право на отримання дивідендів включає в себе такі правомочності, як прийняття рішення на загальних зборах про виплату дивідендів та безпосередня виплата дивідендів. Додаткових майнових корпоративних прав акціонерним законодавством не передбачено, оскільки за акціями одного типу та класу закріплюється чітко визначений законом комплекс корпоративних прав, що відповідає принципу рівності всіх акціонерів перед законом; по-третє, майнове право на отримання дивідендів надає акціонеру право на отримання частини чистого прибутку акціонерного товариства, що визначається за результатами річної фінансової звітності. Інша частина прибутку, що залишається після нарахування дивідендів, передається до активів товариства та формує власний капітал акціонерного товариства, а не його акціонерів. Спеціальним законом можуть визначатися тільки особливості щодо порядку виплати дивідендів акціонеру, що є власником корпоративних прав держави.

Список бібліографічних посилань:

1. Васильєва В. Проблеми розвитку корпоративного права. Приватне право. № 1. 2013.
2. Корпоративне управління: Монографія / І. Спасибо-Фатєєва, О. Кібенко, В. Борисова; За ред. Проф. І. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Право, 2007.
3. Порядок виплати акціонерним товариством дивідендів: Рішення НКЦПФР № 391 від 12.04.2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0639-16>.
4. Принципи корпоративного управління, затверджені Рішенням НКЦПФР № 955 від 22.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr955863-14>.
5. Принципи корпоративного управління ОЕСР (OECD Principles of Corporate Governance). Переклад з англійської. Офіційний текст англійською мовою можна знайти на сайті ОЕСР. URL: <http://www.oecd.org>.
6. Селіванова І. А. Реалізація державою своїх корпоративних прав. Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012.
7. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. Наук. Пр. Х. : Золоті сторінки, 2012.